

פרשת תולדות – הבחירה

אחרי שנעשתה הבחירה הברורה בין ישמעאל ליצחק נעשית בפרשתנו הבחירה בין יעקב לעשו. בחירה זו מורכבת ורואים שיצחק בוחר אחרת מרבקה, אלא שרבקה - במבטה הבוחן את עומק המציאות - מכריעה שיעקב הוא הנבחר.

הבחירה המורכבת בין יעקב לעשו מחייבת גם אותנו לבחור בדרכו של יעקב – הן באופן כללי בדרכנו בחיים והן ביום-יום. וננסה להתבונן מעט בבחירה זו, על פי פשט הפסוקים.

התורה מתארת את עשו כ"איש יודע ציד איש שדה". עשו הוא איש שרואה בשדה את ביתו, הוא יודע להסתדר היטב, להוציא מהעולם את מה שנדרש לו; הוא אוהב את הטבע ויודע לנהל אותו ולחיות בעזרתו.

לכאורה זהו יתרון גדול: היכולת לדאוג לעצמך ולנצל את משאבי הטבע לשגשוג, פריחה ורווחה. אלא שהחינוך הגדול של אמונת ישראל הוא שיש מעבר לטבע, שיש משמעות וערך רוחני - ודבר זה זר לעשו. עשו הוא אדם עם דרך ארץ - הוא מכבד את אביו, עובד לפרנסתו, ונראה שהוא עושה זאת בהצלחה רבה; אך עם ישראל רוצה יותר מכך, הוא רוצה קדושה, רוצה לגלות את העניין האלוהי במציאות.

לאורך ההיסטוריה עם ישראל לא הצליח לשרוד בשל כוחו ועוצמתו החיצונית, אלא בשל כוחו ועוצמתו הרוחנית. ואולי כך ניתן להסביר את המשפט הידוע שאומר יצחק "הקול קול יעקב והידים ידי עשו".

ישנן שתי דרכים לפעול בעולם, שתי דרכים להנהיג ולהוביל לשינוי: הדרך האחת היא הדרך הפיזית - לכפות שינוי, ליצור נסיבות שיכריחו את הציבור ואת היחיד לפעול בדרך מסוימת. הדרך השנייה היא ללמד, להסביר.

הדרך שמאמינה בכוח החומרי ככוח המוביל בעולם רואה את דרך הידיים והכוחניות כדרך המרכזית להנהיג ולשלוט, ואביא דברים נפלאים שכתב בהקשר זה הרב ליאור אנגלמן:

"אלימות ואילמות הן לא רק מילים דומות, הן קשורות זו לזו בקשר הדוק. האלים הוא האדם האלים, הוא אינו לוקה אמנם בדיבורו הפיזי, אך הוא אילם במובן הנפשי. הוא אינו יכול לדבר ולבטא את עצמו במילים ועל כן הוא "מדבר עם הידיים". לעתים מדובר במי שמסוגל לדבר בצורה רהוטה, אך הוא אינו מאמין בכוחו של הדיבור מפני שהוא אינו מאמין באדם אליו הוא צריך לדבר. הוא אינו מאמין שדבריו יתקבלו, הוא אינו מאמין בכוחו של שכנוע, ובוודאי אינו מאמין באדם האחר כאשר אינו נוטה לקבל את דבריו ועל כן הוא פועל בכוחנות - באלימות.

האלים חסר סבלנות. הוא רוצה לממש את מבוקשו עכשיו ומיד. כיון שהוא מודע לקצב האיטי של השפעת הדיבור, הוא בוחר להאיץ את התפתחות האירועים דרך הפעלת הידיים להגשמת שאיפותיו. הידיים מאלצות את הצד השני להיכנע והן אינן תלויות בשכנועו הפנימי של המוכה. ההפחדה פועלת מהר מכל משפט משכנע, וכך האלים משיג את מבוקשו באחת.

האלים נקרא כך לא רק מפני שהוא פועל בכוח (אל = כוח) ולא רק מפני שהוא מתפקד כאילם הבולם את פיו ומתבטא בעזרת ידיו בלבד. הוא נקרא כך גם מפני שבפעולתו הוא מבקש ליטול את כוח הדיבור

מן האדם האחר, להפוך את מושא אלימותו לאילם. אלימות נועדה להשתיק, להכניע את הצד השני ולנטרל את יכולתו לחשוב באופן עצמאי. עבור האדם האלים כוח הדיבור של הניצב לנגדו הוא מסוכן. הוא עלול לבטא חשיבה שונה, רצונות אחרים, הוא עלול לגלות על ידי דיבורו באוזני כל את אשר מעולל לו האדם האלים. אלימות היא השתקה, ניסיון כוחני להפוך את המותקף לאילם.

יש בעולם משטרים אלימים, מחנכים אלימים, בני זוג אלימים והורים אלימים. את כולם מאפיינים פניה השונים של האלימות. אצל כולם הפה הוא איבר מיותר או איבר המשמש כיד נוספת, גם הוא משמש להצלפה ודיכוי, תכליתו של הפה בעיניהם היא לשחק את האדם העשוי להתנגד לדרכם.

ישנה דרך שונה בתכלית להנהיג ולחנך, והיא בעזרת הדיבור. המנהיג נקרא "דבר". בעזרת כוח הדיבור אדם יכול להנהיג אחריו אנשים, אשר הדיבור נוגע בהם ומושך אותם אחריו בעבותות אהבה.

על מנת להנהיג בכוח הדיבור יש להאמין במונהגים, יש להתחשב בדעתם ולבקש בכוח הדיבור להגיע אל ליבם. זוהי הנהגה המאמינה בטוב שבאדם ומאמינה כי ניתן להנהיגו אל ייעודו דרך בניית הכרתו בדרך של דיבור. זוהי הנהגה החושבת שלא די במה שיעשה האדם, אלא חשוב מכך - מה יחשוב האדם. וישנה חשיבות רבה לכך שהאדם יזדהה עם אשר הוא עושה, ועל כן אין להנהיגו בכוח הזרוע.

מחנך הדיבור הוא מחנך סבלני המאמין בחניכיו, הוא אינו מעוניין באילמותם ובהליכתם שבי אחריו נטולי הכרה ודעת. אדרבה, הוא מבקש להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, לדבר אל ליבו ולהנהיגו בחפץ הלב.

המאפיין המרכזי של עשיו הוא הידיים, "והידיים- ידי עשו". הוא איש הצייד וההרג, איש הכוח. אמת, גם עשיו משתמש בפיו, אך פיו אינו משמש לקשר וחיבור כי אם למרמה ולנטרול הכרתו של העומד מולו, פיו הוא חלק ממערכת הצייד המשומנת:

"מהו 'כי ציד בפיו'? היה צד את יצחק הצדיק בפיו... כשהיה בא עשיו מן החוץ היה אומר לאביו 'אבא המלך מהו שתהא חייבת במעשר?' והיה תמה יצחק ואומר ראה בני זה כמה מדקדק במצוות, והיה אומר לו אביו 'בני, היכן היית היום הזה?' והוא אומר לו 'בבית התלמוד'... ומתוך דברים אלו היה צדו בפיו על כן אהבו. ורוח הקודש צווחת: 'כי יחנן קולו אל תאמן בו, כי שבע תועבות בלבו' (תנחומא תולדות ח.).

פיו של עשיו משמש להעלמת האמת מיצחק ולהשתקת הביקורת הצפויה לבוא בעקבות מעשיו הרעים. זהו פה של צייד המשתק במצג שווא של אהבה מדומה את יריביו.

לעומתו יעקב מתאפיין בכוח הפה, "הקול- קול יעקב". הוא משתמש בפיו ככלי של ריצוי וקשר, הוא מביא לעולם הכרה כי בכוח הפה ניתן להביא את העולם לייעודו.

השאלה מי יקבל את ברכת יצחק היא גם הכרעה גדולה של מהו הכוח הדומיננטי בעולם - כוחן של הידיים האלימות והאילמות או כוחו של הפה הסבלני והמאמין.

לבסוף יעקב מתברך כשקולו, קול יעקב, נשמע באוזני יצחק, אך ידיו מחופשות לידי עשו - להורות כי הקול הפנימי, דרך הריצוי והנעם, ניצח, אך יהא עליו ועל בניו להתהלך לעתים בתחפושתו של עשיו על מנת להביא את העולם לשמוע לבסוף את נועם קולו של יעקב.

הבחירה היא במי שיודע שיש מעבר לעולם החומר עולם עצום - עולם הרוח - והוא העיקר. גם לנו יש בלבול מה העיקר, מה מוביל ומה מנהיג. יש מקום לחומריות, אך השאלה מי המנהיג, מי

המוביל! וההכרעה היא שיעקב הוא המוביל. מי שיודע שיש עולם מעבר לעולם הטבע והחומר, שיש עולם רוחני, שעיקר פעולתנו בעולם היא לא בידיים אלא בפה, כדברי בגמרא בפרק חלק (סנהדרין צט):

”אדם לעמל יולד”, אמר רבי אליעזר, איני יודע אדם לעמל פה, אם לעמל מלאכה. כשהוא אומר ”נפש עמלה עמלה לו כי אכף עליו פיהו” הוי אומר לעמל פה. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה, אם לעמל שיחה, כשהוא אומר: ”לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה”, הוי אומר **לעמל תורה**”

יהי רצון שנוזכה לבחור יום ביום בכל החלטותינו מתוך ההכרה הברורה שעולם הרוח הוא המביא את הברכה והשפע לעולם ונדבק במידותיו של הקב"ה שבחר ביעקב על פני עשו, והראה עין בעין בהתקיימות דברי הנביא: ”אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם במה אהבתנו הלוא אח עשו ליעקב נאם ה' ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר”.